המזון תחילה ואחר כך יברך על היין ואחר כך על הנר. *יום טוב שחל להיות במוצאי שבת ר' יוחנן אמר יקנ"ה יין קידוש נר הבדלה חנין בר בא אמר בשם רב יין קידוש נר הבדלה [א] סוכה וזמן. רבי חנינא אמר ינה"ק שמואל לא אמר כהדא דרבי חנינא דאמר רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי מלך יוצא ושלטון נכנס מלוין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון. לוי אמר ינה"ק מסתברא דלוי אמר מעין שניהם אמר רבי זעירא בעא קומי רבי יוסי היך עובדין [ב] עובדא אמר ליה כרב וכרבי יוחנן וכן נפק עובדא כרב וכר' יוחנן ור' אבהו כד הוה אזיל לדרומה הוה עביד כר' חנינא וכד הוה נחית לטבריא הוה עביד כרבי יוחנן דלא מפלג על בר נש באתריה על דעתיה דרבי חנינא ניחא וקשיא יוחנן על דרבי יוחנן אילו בשאר ימות השנה אינו מברך על הנר שלא יכבה וכא מברך על הנר שלא יכבה מה עבד ליה רבי יוחנן מכיון שיש לו יין אין נרו כובה ויברך על הנר בסוף שלא לעקור זמן השבתות הבאות:

הלכה ב מתני'

*בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס ובית הלל אומרים מוזגין הכוס תחילה ואח"כ נוטלין לידים:

גמ'

עין משפט נר מצוה

ה

א ב מיי' שם פכ"ט ופ"ו מה' סוכה ה"ב סמ"ג עשין שם טוש"ע או"ח סי' תעג ס"א וסי' תרמג ס"א

מסורת הש"ס

פסחים קב ועי' תוס' שם קג ד"ה כנס

ברכות נא: תוספתא פ"ה.

ירושלמי שחל להיות במוצאי שבת ר"י אמר יקנ"ה כו' ר"ח אמר ינה"ק שמואל אמר כהדא דר"ח דאמר ר"א בשם ריב"ל מלך כו' כן הוא הגי' בירושלמי דפוס אמשטרדם לוי אמר יהנ"ק וקאמר הגמ' מסתברא דלוי דהוא אמר מעין שניהן כן הגי' בדפוס אמשטרדם וה"פ דהגמ' קאמר דמסתברא הא דלוי משום דהוא אמר מעין שניהן ר"ל דכין לרבי יוחנן וכין ללוי הוי נר באמצע בין קידוש והבדלה וכזה ס"ל כר' יוחנן ובהדא ס"ל כלוי דהבדלה קודם קידוש: **וקשיא** על דר"י אילו בשאר ימות השנה אינו מברך על הנר שלא יכבה מה עביד לה ר"י כן הגי' בדפוס אמשטרדם וה"פ הא דתקנו חכמים בשאר ימות השנה שיברך על הנר קודם הבדלה הוא משום תקנת עניים שמא לא יספיק לו השמן ויכבה אם יברך אחר הבדלה ע"כ תקנו לברך על הנר תחילה. וא"כ למה יקדש קודם הנר הא כמו דתקנו שלא יבדיל קודם לנר משום שמא תכבה כמו כן לא יקדש קודם נר משום שמא תכבה. ומשני מה עביד לה ר"י מכיון שיש לו יין אין נרו כובה. פי' דהא קי"ל במס' שבת דף כ"ג ע"ב נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף א"כ כיון שיש לו יין להבדיל ע"כ שיש לו נר ביתו וממנפ"ש אם הוא עני שאין לו שמן על הנר א"כ יין על קידוש פשיטא דאין לו ועל מה יקדש ויבדיל וכיון שיקדש ויבדיל על היין ע"כ דיש לו שמן לנר ביתו ולא דמי להבדלה בשאר שבתות השנים דהתם נר הבדלה ויין להבדלה הבדלה קודם ע"כ חששו מפני עניים שיקנה יין ולא יהי' לו לקנות שמן על אבוקה אבל בקידוש היום ונר ביתו נר ביתו עדיף וממילא מי שיש לו יין על קידוש כ"ש שיש לו נר ופריך א"כ יברך על הנר בסוף במוצאי שבת שחל ביו"ט מכי קדיש ומבדיל. ומשני שלא לעקור זמן שבתות הבאות:

הס"ם דדברי ר' יהודה הם עיקר שיברך על המזון בתחלה וכו': י"ט שחל להיות במ"ש. ויש כאן קידוש והבדלה איזה מהן קודם: יקנ"ה. היין סמוך לקידוש וקודם לו ואח"כ נ"ה וכן אמר חנן בר בא בשם רב יין וכו' ובסוכות אחר הבדלה סוכה וזמן: ר' חנינא אמר ינה"ק גרסינן וכן דשמואל אמר כהדא דר' חנינא גרסינן כדמפרש טעמא משל למלך יוצא וכו' הלכך הבדלה קודמת שמלוין את השבת בתחלה ואח"כ קידוש של י"ט: לוי אמר יהנ"ק גרסינן. דכמו שהוא לפנינו היינו דר"א ממש. והיינו דקאמר מסתברא דלוי דאמר מעין שניהן הבדלה קודם לקידוש כר' חנינא ונר והבדלה סמוכין כר' יוחנן: דלא מפלג על בר נש באתריה. טבריה אתריה דרבי יוחנן הוה ואין חולקין על אדם באתריה ולפיכך נהג שם כוותיה: על דעתיה דרבי חנינא ניחא. דלדידיה אחר היין מברך על הנר מיד ולפי שכשרוצה את הנר צריך לברך עליו אלא שברכת היין היא קודם לכל לעולם: וקשיא על דר' יוחנן. כצ"ל אלא דלר' יוחנן קשיא מפני מה אינו מקדים לברך על הנר הא אלו בשאר ימות השנה אינו מברך על הנר שלא יכבה בתמיה וכי אינו מברך על הנר מיד כדי שלא יכבה ויפסיד הברכ' והכא נמי היה לו לומר מברך על הנר שלא יכבה ולא לאחרו אחר קידוש: מה עבד ליה ר' יוחנן. ומה טעמיה וקאמר דמכיון שיש לו יין אין נרו כובה כלומר דכיון שהוא תופס כוס של יין בידו שיברך עליו ואינו שותהו ושומרו עד שיגמור כל סדר הברכות שומר ג"כ את הנר שלא יכבה עד שיברך עליו: ויברך על הנר בסוף. א"כ יברך עליו בסוף דכל זמן שאינו שותה היין שומר הוא את הנר שלא יכבה קודם שישתה ומשני שלא לעקר זמן שבתות הבאות כלו' הואיל ובכל מוצאי שבתות מברך על הנר קודם הבדלה הלכך אין לו לעקור הסדר של כל שבתות הבאות בשנה:

הלכה ב מתני' ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס. טעמייהו דב"ש דסברי אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאין אע"פ שלא נטמאו תוכו וכגון שנטמא במשקין דטומאת משקין בכלים מדרבנן היא והקלו בטומאה זו ואמרו כלי שנטמא אחוריו במשקין טמאין לא נטמא תוכו ולא ידיו ולא אוגנו ואפ"ה אסור להשתמש בו גזרה שמא ינתזו ניצוצות מתוכו על אחוריו ויקבלו המשקין טומאה מחמת אחוריו ויטמא את הידים וכיון דאסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאים הלכך נוטלים לידים תחלה ואח"כ מוזגין את הכוס שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה חיישינן שמא יטמאו משקין שנפלו באחורי הכוס מחמת הידים שהידים קודם נטילה תורת שני לטומאה יש להן ומטמאין את המשקין להיות תחלה ויחזרו המשקין ויטמאו את אחורי הכוס ונמצא משתמש בו באיסור אלא נוטלים לידים תחלה ואח"כ מוזגין את הכוס כדי שלא יקבלו המשקין שבאחורי הכוס טומאה מחמת ידים: ובית הלל אומרים וכו'. דב"ה קסברי מותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאין ולא גזרינן משום ניצוצות דניצוצות לא שכיחי הלכך מוזגין את הכוס תחלה ושותים אותו דביין הבא לפני המזון מיירי הכא כדאמרינן בפ' כילד הסיבו וכו' הביאו להם יין וכו'. ואח"כ נוטלין לידים לסעודה שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה ואח"כ מוזגין את הכוס גזרה שמא יהיו אחורי הכוס טמאין דהא מותר להשתמש בכלי שאחוריו טמאין וידיו לא יהיו נגובות יפה דבשתייה אין אדם מדקדק לנגב ידיו כל כך ויטמאו אחורי הכוס

אותן

מראה הפנים

בקושיא לב"ש ג"כ כמו דהכא כמבואר הכל היטב בפנים וכן הוא בפירוש הר' יונה ז"ל על מה שהעתיק הרי"ף וכתוב שם ומהדרינן נשמעינה מן הדא שאינו כמו שאתה אומר דנר קודם הבדלה ושהבדלה קודם ברכת המזון דתניא וכו' והיינו כמו שבארתי דלדלעיל קאי לא כמו שאתה אומר מהמתני' דנר קודם המזון ואי אמרת דיברך על הנר קודם הבדלה והבדלה אח"כ מיד וא"כ תהא הבדלה קודם לברכת המזון ואנן לא שמעינן הכי מדר' יהודה וכו' ומה שכתוב שם וכזה חולק הירושלמי על תלמוד שלנו דהתם פסקו הלכה לדעת ב"ה דנר תחלה טעות דמוכח הוא ול"ל דבשמים תחלה ור"ל דהתם בש"ס דילן פסקו דבשמים תחלה כדמסיק הכא בדף נ"ב ע"ב זו דברי ר"מ אבל ר"י אומר לא נחלקו וכו' וא"ר יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דר' יהודה והכא מעתיק דברי ר' יהודה אליבא דב"ה מאור ואח"כ בשמים וזה לפרושי דברי הרי"ף כמ"ש שהיו רוצים לומר דכיון דפליגא אגמרא דילן לא גמרינן מינה ודחה הוא ז"ל דלא איכפת לן בהכי דלא גמרינן אלא לגלויי דהאי מזון דמתני' ברכת המזון הוא וכל זה הוא לענין הדין להעתקת התוספתא דגי' דהכא ומיהו לענין מסקנא דדינא פסקו הכא ג"כ כדהתם הלכה כמי שהוא אומר בשמים ואח"כ נר ודע דהרא"ש ז"ל כתב על המתני' ב"ש אומרים נר ומזון וכו' ירושלמי וקשה לב"ה היכי עביד פירוש היאך עושה שיברך ברכת המזון והבדלה על הכוס ואמרי' בפ' ע"פ אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ומשני היה יושב ואוכל ותשכה לו למוצאי שבת ואין לו אלא כוס א' וכו' וזה הפי' תמוה הוא דודאי אין לפרש כ"א דגם הוא הקושיא בעצמה דלב"ה היך עבידא אם אירע שהיה כך שהיה יושב ותשכה לו למ"ש ואין לו אלא כוס אחד אם אמרת וכו' כמו שהעתיק הרי"ף ז"ל וכפי' הר' יונה ז"ל ומבואר בפנים. ואפשר דהרא"ש כתב פירוש זה למאן דהיה מתרץ הקושיא שהקשה על הברייתא שנכנס לביתו במ"ש וכו' ותירץ כמו שתירץ בירושלמי וכו' דהיה משמע לו כך הפי' לפרש להא דהכא וסתר דבריו שם בלאו הכי דאין לפרש להברייתא כן ע"ש וכן הקשו התוס' פ' ע"פ בדף ק"ב ע"ב על פי' הר"ג בהברייתא. ומיהו בעיקר פירושא דהכא אין לנו אלא כמבואר. ודמיא כהי וקשיא לב"ה לקשיא דלעיל לב"ש כל חדא וחדא לפי הענין כמו שבארתי הכל בפנים:

שמואל אמר כהדא דרבי חנינא וכו'. כדמוכח וכן היא גי' הרשב"ם ז"ל בפ' ע"פ גבי הכוא פלוגתא בדף ק"ב וק"ג. וכהא דהועתק בדבריו שם להאי דלוי כנ"ק וכן הגהתי בפנים דנראה דט"ס הוא לוי אמר ינה"ק כדכתוב לפנינו דהיינו דר"ח ולפי גרסתו ז"ל אתיא שפיר דמסתברא דלוי דאמר מעין שניהם כדפריכית. והמסקנא כתם כרכא דאמר יקנה"ז וכדהכא וכן נפק עובדא כרב וכרב יוחנן:

פירוש מבעל ספר חרדים

מבדיל: רבי יוחנן אמר יקנ"ה. פי' הרשב"ם בפרק ערבי פסחים דס"ל דקידוש היום עדיף מהבדלה אי נמי דכי מבדיל בכניסא מחזי דקדושת שבת הויא עליו כמשוי ויין קודם לקידוש כב"ה דתדיר קודם ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבת שהנר קודם להבדלה והאמוראים לא הזכירו בשמים משום דאין מברכין בבשמים בי"ט שאחר שבת שהרי יש נשמה יתירה גם בי"ט כשבת: סוכה וזמן לא גרסינן כן הביא הגרסא רשב"ם: רבי חנינא אמר ינה"ק ואתיא רבי חנינא כשמואל דאמר ר' חנינא בשם שמואל משל למלך יוצא ושלטון נכנס וכו' לוי אמר ינה"ק מלך יוצא היינו שבת מלוין את המלך בהבדלה: ושלטון נכנס. היינו יו"ט אח"כ מכניסין אותו בקידוש: ינה"ק מעין שניהם. פי' שמרדכי דאמר יין קודם הכל כר' יוחנן והבדלה קודם קידוש כדריב"ל דרבי חנינא וכו' הוה שמיע לבני שיטתיה דר' יוחנן ורבי חנינא נתנו טעם למה הקדימו ב"ש וב"ה במשנה ברכת הנר כדתנן ב"ש אומרים נר וכו' מפני שהיו עניים ורוב הלילות היו בלא נר ועתה נשאר מעט שמן ממה שטרח לשבת ואולי תכבה מיד אם יאמר הבדלה תחילה ולא יוכל לברך בורא מאורי האש לכך הקדימוה שאחר הבדלה יכול לומר בלי נר והכא במוצאי י"ט דמקדים רבי חנינא נר להבדלה וקידוש ניחא אבל לר' יוחנן קשיא דידיה אדידיה דלמה כל השנה מקדים נר להבדלה שמא תכבה הנר בעוד שאומר קידוש ולמה אמר דאומר יקנ"ה ומתרץ מכיון שיש לו יין וכו' דס"ל לר' יוחנן כמ"ד בבבלי דמקדשין ומבדילין על השכר דבימיהם לא היה יין מצוי והיה ביוקר גדול ועל ידי הדחק נמצא ומסתמא זה שמקדש ומבדיל מוצאי שבת לי"ט על היין דחק עצמו לכבוד י"ט והכי נמי דחק עצמו על השבת. אינו עני אלא עשיר ולא יכבה נרו דשמן רב בביתו שילכך מלי לאחר הנר אחרי הקידוש. ופריך כיון דאין שיכבו נרו לאחר הנר גם אחר הבדלה ויאמר יקה"נ ומתרץ שלא לעקור זמן השבתות הבאות כלומר שלא לשנות מכל שבתות השנה דתקנו נר קודם הבדלה שמא יכבה נרו:

מתני'. ב"ש אומרים וכו' ואח"כ מוזגין את הכוס. שבא לפני המזון כדאמר פרק כילד מברכין היסבו אע"פ שנטל וכו' בא להם יין וכו' מאמר ב"ש נוטלין לידים ומוזגין אותו הכוס ושותין אותו הכוס ואוכלין סעודתן בתר נטילה וב"ה אומרין מוזגין אותו הכוס ושותין אותו ואח"כ נוטלין לידים וטעמא דתרווייהו מפרש בגמ':

גמ'

אתית

שנויי נוסחאות (פו"ס) ינה"ק שמואל לא אמר כהדא דר' חנינא בכי"ל נהי"ק אתיא דשמואל כר' חנינא. (פו"ע) ינה ק בכי"ל יהנ"ק. שניהם אמר רבי בכי"ל שניהם רבי. (פו"י) עובדין בד"ו עבדין. (בופ"ו) וקשיא יוחנן על בכי"ל וקשיא על.

טוב ירושלים

ירושלמי שחל להיות במוצ"ש ר"י אומר יקנ"ה כו' סוכה זמן. לכאורה מוכח מכאן דגם בגליל ב' דסוכות ל"ל סוכה ואח"כ זמן דאל"כ לא משכ"ל דהא לא עברו לגליל ועי' בס' ע"א שהאריך בזה. והולם נלע"ד דאין כדאי מזה לדחות דברי הרא"ש וח"ו לא נעלם ממנו דברי הירושלמי דהכא וכן הגר"א לא זכרו, וע"כ נ"ל דיל"פ דמשמעתתא לאו אהדדי אתמר, דרב כלל ב' דינין ביחד, דס"ק רב יין קידוש, נ"ה [כשחל במו"ש], סוכה זמן היינו לכל יו"ט של סוכות יקס"ז, [וכה"ג פרשתי דברי רש"י סוכה מ"ו שע"א מס"ש להניח תפלין כו' והביאו ראיה מזה דס"ל לרש"י דצריך להניח תפלין בחוה"מ ע"ש]:

ר' אבהו כד הוה אזיל כו' יפה אמרו נקס"ד על ר' אבהו דקסרין (דהוא כתם ר' אבהו) ויר"א יוצא את כלם ר"א דקסרין והסך דהכא ועי' כה"ג בשבת מ"ו א', ושם א' משום כבודו דר' יוחנן וכאן א' דלא מפלג אינש על בר נש באתריה, ועי' בביצה פ"א ה"ח מחלף שיטתו דר"א הכא ה"א שרי והכא ה"א אסור אלא בגין דר"א ידע דר"ז מחמיר ואינון מחמרין בגין כן הוא עבד דכוותהון, ויש להעיר מכאן למש"כ בס"ד בתי' בבלי נדרים ס"ב א', וירושלמי ביצה ספ"ב אם מותר להחמיר אבל גדול הדור כשהוא בעצמו מקיל בזה לאסור משום יוהרא: